

INTERPELLATION TILL STATSRAÅD

Från Riksdagsförvaltningen
2018-01-17
Besvaras senast
2018-01-31

Till socialminister Annika Strandhäll (S)

2017/18:323 Utredning eller folkomröstning om dödshjälp

Opinionsundersökningar visar på en stark folkmajoritet för att utreda möjligheter för individen att själv påverka sitt öde vid svåra lidanden i livets slutskede. Dessa frågor är svåra och grannliga. Självfallet måste steg i den riktning jag talar för utredas mycket noga, och naturligtvis måste regelverken vara väl genomtänkta och specificerade. I Nordamerika har Kanada och ett antal delstater i USA, ofta efter folkomröstningar med bred majoritet, infört en rätt till dödshjälp enligt den så kallade Oregonmodellen, som i dag omfattar 87 miljoner människor. Det fungerar uppenbarligen bra, och det förs knappast någon debatt om att riva upp denna frihetsreform.

Jag tror att det som blockerar denna fråga bland annat är djupa laddningar från vårt förflutna, där religioner talar om livets okränkbarhet och där självmord länge ansågs vara en dödssynd som straffades med begravning utanför kyrkogårdsmuren. Det är märkligt att det i dag är tillåtet med abort under bestämda förutsättningar, vilket jag är för, medan det är absolut omöjligt att efter egen stark vilja vid svåra lidanden i livets slutskede kunna dö i förtid.

Statens medicinsk-etiska råd (Smer), som ansvarar för dessa viktiga frågor, föreslog redan 2008 att de skulle utredas. Man pekade på gråzoner där praxis vad gäller smärtlindring kan skifta mellan olika städer och sjukhus och läkare. Gråzonerna växer, och regelverk behöver ses över och bli mer enhetliga. Efter en interpellationsdebatt våren 2016 gav dåvarande sjukvårdsministern Gabriel Wikström beskedet i en respektfull debatt att han var positiv till att Smer arbetade vidare med frågor kring gråzoner och dödshjälp i livets slutskede.

Smer har nyligen lagt fram en gedigen kunskapssammanställning över hur dessa frågor hanteras i olika länder och hur utvecklingen är de senaste decennierna. Det framstår som alldeles uppenbart att argumenten emot försvagas medan argumenten för stärks.

Jag anser det självklart, mot bakgrund av Smers rapporter 2008 och 2016, att det nu verkligen är dags att utreda dessa frågor, gråzonerna samt en rätt till dödshjälp. Att denna utredning inte redan är tillsatt gränsar till tjänstefel, menar jag, och skulle socialministern inte agera nu tar hon på sig ett utomordentligt stort ansvar.

Frågan om individens frihet att vid svåra lidanden i livets slutskede kunna få sin

yttersta vilja respekterad är oerhört laddad. Samtliga riksdagspartier, förutom Miljöpartiet, är emot att ens utreda frågan om en strängt reglerad möjlighet till dödshjälp.

Också mitt eget parti, Centerpartiet, är emot. Dock har vi på flera partistämmor haft en engagerad och respektfull debatt i frågan, där en växande minoritet har talat för att frågan äntligen borde utredas. Detta är en moralisk-etisk livsfråga som bottnar djupt i var och en av oss.

Jag har länge varit övertygad om att dessa viktiga frågor behöver utredas och har under min riksdagstid sedan 2004 väckt flera motioner samt även ställt två interpellationer till dåvarande socialministern Göran Hägglund år 2008 och 2010 samt en till sjukvårdsminister Gabriel Wikström 2016. Jag vill hänvisa till dessa och de interpellationsdebatter vi hade, som ger en god bild över både min och statens argumentation.

Min entydiga uppfattning är att Sverige i dag – år 2018 – allvarligt bör överväga en rätt till dödshjälp under noggrant specificerade förutsättningar och en rätt att skriva ett livstestamente. Genom att fortsätta att totalt neka dessa möjligheter till människor vars yttersta vilja vid svåra lidanden i livets slutskede är att själva kunna få avgöra sitt öde tar staten på sig ett stort ansvar och visar, skulle jag vilja säga, inte någon barmhärtighet eller respekt för individens frihet att själv bestämma i det fåtal fall det handlar om.

En människa i livets slutskede, eller med svåra plågor och där sjukvården uttömt sina resurser, bör under strängt reglerade förutsättningar och egen uttalad yttersta vilja rimligen ha rätt till dödshjälp. Det är ovärdigt och obarmhärtigt att samhället i sådana fall tvingar en döende människa kvar på plågans bädd eller hänvisar henne till egna initiativ eller till att resa utomlands, om hon har resurser.

En undersökning som Landstingsförbundet har gjort, och många liknande, visar ständigt att cirka tre av fyra svenskar är öppna för dödshjälp.

Det är angeläget att dagens totala förbudslagstiftning i frågan ses över. En grundlig utredning behövs där bland annat medicinska, juridiska, etiska och allmänmänskliga aspekter beaktas.

Frågornas aktualitet visas också av allt fler mycket tunga debattartiklar och

böcker som publiceras.

Tre mycket tänkvärda böcker är Inga-Lisa Sangregorios *Den sista friheten*, Valentin Sevés med fleras *Inför den sista stund* och Allan Åkerlunds *I dödens väntrum*.

Jag avslutar min interpellation med en lysande artikel på DN Debatt den 30 januari 2016, som jag kan skriva under på vartenda ord, skriven av PC Jersild, Georg Klein, Tuulikki Koivunen Bylund och Björn Ulvaeus. Den hänvisar också till Harald Norbelies, då dödssjuk och svårt lidande i cancer, gripande artikel i DN i augusti 2015, vilket också kunde vara mina ord:

Harald Norbelie: ”Vi måste utreda möjligheten att på frivillig grund ge döende hjälp att förkorta livet när allt hopp är ute och bara smärta återstår. Att läkare med sin etik och politiker med sin religion talar om för mig att jag tålmodigt ska bära mitt lidande den sista tiden är motsatsen till respekt för livets okränkbarhet.”

DN Debatt hade den 30 januari 2016 rubriken *Partierna duckar och vågar inte utreda frivillig dödshjälp*. ”51 miljoner amerikaner har nu rätt till frivillig dödshjälp och det är tillåtet i fyra europeiska stater. Sverige har en åldrande befolkning och frågan kommer att bli alltmer brännande. Trots det slår partierna dövörat till och vågar inte tillsätta en utredning”, skrev P C Jersild, Georg Klein, Tuulikki Koivunen Bylund och Björn Ulvaeus.

”Denna månad blir Kalifornien, USA:s folkrikaste delstat med över 38 miljoner invånare, den femte delstaten som tillåter dödshjälp. Den katolske guvernören Jerry Brown signerade den 5 oktober förra året detta beslut. Också Kanada är på väg att införa dödshjälp efter att landets högsta domstol i februari 2015 enhälligt förklarat att förbudet mot dödshjälp strider mot The Canadian charter of rights and freedoms, som garanterar rätten till liv, frihet och säkerhet.

Bakgrunden till det kanadensiska domstolsbeslutet var ett par rättsfall, ett av dem initierat av den ALS-drabbade Gloria Taylor. Hon hann dö innan hon fick rätt i domstolen, men hennes motiveringar citeras utförligt i domen. Så här förklarade Gloria Taylor varför hon ville ha rätten att själv avgöra när och var och hur hon skulle avsluta sitt liv. Jag vill inte avsluta mitt liv på ett våldsamt sätt. Jag vill inte att min död ska bli traumatisk för mina närmaste. Jag vill ha den lagliga rätten att dö fridfullt, vid den tidpunkt som jag själv väljer, omgiven

av min familj och mina vänner. När den tiden kommer vill jag kunna kalla samman min familj, berätta för dem om mitt beslut, säga ett värdigt farväl och nå ett avslut - för min del och för deras. Min nuvarande livskvalitet försämras av att jag inte säkert vet att jag kommer att ha rätt att be en läkare hjälpa mig att dö.

Men i Sverige händer ingenting. På samma sätt som svenska kvinnor på 1960-talet åkte till Polen för att få abort reser dödssjuka svenskar i dag till Schweiz för att få hjälp att dö, vilket är förenat med stora kostnader.

Förra året publicerade DN Debatt en artikel av den cancersjuka journalisten Harald Norbelie, hans budskap till politikerna var glasklart: Sverige måste våga utreda frågan om frivillig dödshjälp (den 2 augusti 2015). Harald Norbelie avled i september och vi kan tyvärr konstatera att regeringen inte hörsammat hans, och många andra dödssjukas, desperata vädjan.

I vår omvärld finns folkvalda församlingar som inte förlamas av beröringsskräck inför lidande patienters sista önskan. Innan Kalifornien tog beslutet tillät delstaterna Oregon, Vermont, Washington och Montana dödshjälp. I ytterligare ett tjugotal delstater pågår en livlig debatt om möjligheten att förkorta livet för patienter i livets absoluta slutskede. Totalt finns nu i USA en tillåtande lagstiftning för ca 51 miljoner amerikaner eller 15 procent av befolkningen.

I Nederländerna har dödshjälp varit laglig sedan 2002 och där har man världens mest långtgående och beprövade lagstiftning på området. Lagen har stort folkligt stöd. Inte ens när kristdemokraterna innehade premiärministerposten försökte regeringen inskränka möjligheten till dödshjälp. Belgien och Luxemburg har följt Nederländerna i spåren och tillåter numera dödshjälp, något som knappast hade skett om man trott att patientsäkerheten varit hotad.

I Sverige har vi många fri- och rättigheter och stor valfrihet inom en mängd områden. Det är först när vi är svårt sjuka och döden oundvikligen närmar sig som vi berövas rätten att besluta över det som återstår av vårt liv. Varför finns inte denna rätt i vårt land?

Sverige har en åldrande befolkning och vi lever allt längre. Dödshjälpsfrågan kommer oundvikligen att bli alltmer brännande. Trots att den palliativa vården byggts ut och gör stora och behjärtansvärda insatser klarar man inte att ge alla

en värdig död. I det palliativa register som förs över patienternas sista tid finns 1 044 som under det senaste året inte lindrats med symtom som smärta, andnöd, illamående eller ångest.

Enligt en doktorsavhandling från Karolinska Institutet är så många som 73 procent av Sveriges befolkning positivt inställd till frivillig dödshjälp för den som är bortom all hjälp. Allt fler inom den medicinska professionen är positiva till en diskussion om hur dödshjälp fungerar i de länder som infört möjligheten.

Dödshjälpens motståndare säger sig vilja skydda de svagaste. Vi har svårt att föreställa oss något svagare än ALS-patienter, som Gloria Taylor, i livets obönhörliga skymning. Eller så hänvisar kritikerna till det sluttande planet, att samhället skulle tappa kontrollen om dödshjälp tillåts, detta trots att inga undersökningar i något enda land hittills visat att så blivit fallet.

Enstaka riksdagsledamöter har motionerat om att dödshjälp bör utredas. Men de politiska partierna, utom Miljöpartiet, har slagit dövörat till och vågar inte tillsätta en utredning, trots att det snart gått två decennier sedan vård i livets senast utreddes - den gången med uttalat direktiv att inte ta upp frågan om dödshjälp. Inte ens partiet som numera heter Liberalerna med motiveringen vi ska heta vad vi är, vill undersöka den liberala rätten att få besluta om den sista friheten, det egna livet i dess slutskede.

Journalisten Inga-Lisa Sangregorio ger i dagarna ut debattboken Den sista friheten. Hon är själv cancersjuk och argumenterar där på ett klarsynt sätt ur ett patientperspektiv för att Sverige bör införa självvald dödshjälp. Hon skriver: 'I dag är alla riksdagspartier överens om att det bör vara en mänsklig rättighet att bestämma över sin egen kropp. Det är dock en ytterst selektiv rättighet. Om det är livet som mot din vilja växer i din buk har du rätt till abort och får samhällets hjälp och välsignelse. Men om det i stället är en obotlig cancer har du inte rätt att slippa den sista tidens lidande och kroppsliga och kanske andliga förfall. Det är skam, det är en fläck på Sveriges banér att du omyndigförklaras på din dödsbädd.'

Vi som undertecknar denna artikel har länge varit aktiva i opinionsbildningen för att legalisera dödshjälp i Sverige. Vi slutar inte att förvånas över de styrandes ovillighet att ens våga diskutera frågan. Vi vet att vi inte är ensamma.

Vi uppmanar alla som värnar sitt, och andras självbestämmande, att göra sin

röst hörd. I Sverige har vi många fri- och rättigheter och stor valfrihet inom en mängd områden. Det är först när vi är svårt sjuka och döden oundvikligen närmar sig som vi berövas rätten att besluta över det som återstår av vårt liv. Hur länge skall de politiska partierna ducka om den sista friheten? Varför vägra att ens utreda en livsviktig fråga där 73 procent av svenska folket uttalat sin mening? P C Jersild, läkare och författare, Georg Klein, professor em och författare, Tuulikki Koivunen Bylund, biskop em, Björn Ulvaeus, låtskrivare och nöjesentreprenör.”

Detta är en lysande stark artikel. Stor heder åt författarna.

Enligt min mening borde en bred parlamentarisk utredning tillsättas för att på djupet analysera hur enskilda människors vilja att dö något i förtid vid svåra lidanden nära livets slut, och under sträng kontroll, ska kunna respekteras. En sådan utredning borde ha sin utgångspunkt i att behandla frågorna i deras helhet, innefattande också de gråzoner och olika tillämpningar som i dag finns mellan sjukhus och läkare i landet.

Detta är en lång interpellation i en mycket allvarlig och viktig fråga. Tiden går, och jag befarar att inte heller socialministern kommer att vilja tillsätta den utredning som Smer sedan nio år anser är nödvändig.

Jag hoppas verkligen att jag har fel. Skulle jag inte ha det ser jag ingen annan väg än att Sverige likt ett antal delstater i USA har en folkomröstning i frågan, en rådgivande sådan. Vad annars ska man ha folkomröstningar till när medborgarna vill något nödvändigt som de politiska partierna av feighet säger nej till?

Jag har mot denna bakgrund två allvarliga frågor till socialminister Annika Strandhäll:

Avser ministern att snarast låta utreda frågorna om brister och gråzoner i vården vid livets slutskede samt hur en strängt reglerad rätt till dödshjälp bäst skulle utformas?

Om ej, hur ställer sig ministern till att låta frågan prövas i en folkomröstning, så som skett i ett antal delstater i USA?

.....
Staffan Danielsson (C)

Överlämnas enligt uppdrag

Anna Aspegren